

УДК 330

Когут Вікторія,*студентка Національного університету “Острозька академія”**Науковий керівник:**ст. викл. Топішко Н.П.*

ПОЗИТИВНІ І НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ДІЯЛЬНОСТІ МОНОПОЛІЇ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ “УКРТЕЛЕКОМУ”)

Функціонування сучасних економік більшості країн світу характеризується наявністю монополізованих секторів. Вони здійснюють значний вплив на суспільство. Монополії часто зловживають своїм становищем. Порушення завдають шкоди суспільству у величезних розмірах. Конкурентне середовище деформується. Виникає реальна загроза функціонуванню конкуренції як необхідного атрибуту ринку. Актуальність дослідження діяльності монополій та їх впливу на економіку і навколишнє середовище зумовлена тим, що частка монополій на ринку України складає 40% [1]. Це свідчить про недосконалість антимонопольного законодавства України. Тому величезне значення має створення й удосконалення законодавчої бази з приводу регулювання монополістичних процесів і конкуренції, розуміння населенням України необхідності економічних реформ у цій сфері.

Питання державного контролю за монополіями знаходиться у колі уваги багатьох науковців, оскільки в умовах ринкової економіки визначення його рівня необхідності та міри впливу завжди є дискусійним. Проблеми державного контролю за діяльністю монополій та напрями їх вирішення представлені в працях В. Венгера, А. Кучеренко, В. Лагутіна, В. Тамбовцева та ін.

Упродовж ХХ ст. процес монополізації набув значних масштабів. Монопольні утворення стали основою господарського життя у більшості розвинених країнах світу. Виникнення і розвиток монополій пов'язаний з дією об'єктивних економічних законів, розвитком продуктивних сил, суттєвими змінами в технологічному способі виробництва в умовах НТР та глобалізації. Максимізація прибутку вимагає постійного нарощування обсягів виробництва і продажу товарів, поступового усунення своїх конкурентів. Врешті-решт виробник

захоплює і контролює велику частку виробництва і збуту товарів, перетворюється на монополіста. Конкуренція породжує свій антипод – монополію. Економічні кризи посилюють процеси монополізації виробництва. Панівне місце монополії на ринку, концентрація значної частини виробництва і збуту певного виду продукції з метою одержання монопольного прибутку надає можливості впливати на процес ціноутворення, домагатися вигідних для себе цін і, як результат, отримувати більш високі (монопольні) прибутки.

Формування монополізму в Україні відбувається не через укрупнення конкуруючих підприємств, а через перехід підприємств-гігантів у недержавні форми власності. Найбільш монополізовані галузі України є паливно-енергетичний комплекс; ринок реалізації світлих нафтопродуктів; ринок послуг із реалізації авіаційного пального; вугільна галузь та ринок зв'язку.

На телекомунікаційну галузь припадає 5% ВВП. Міжміські та міжнародні дзвінки приносять 43% валового доходу. Одним з найбільших природних монополістів у даній галузі є “Укртелеком”, який разом із “Утелом” займає 95% саме цього найбільш значущого сегмента ринку. Частка місцевих ліній зв'язку в загальній виручці становить 25%, хоча цей сектор телекомунікаційного ринку обслуговує понад 500 компаній. Тобто монополізація ринку відбувається у найприбутковіших секторах. У 2012 р. прибуток “Укртелекому” становив 1692,9 тис.грн. проти 986,4 тис.грн. у 2010 р. (зростання на 171,6%) [2]. Покращення фінансового результату пояснюється значною часткою на телекомунікаційному ринку України (табл. 1).

Таблиця 1
Частка ПАТ “Укртелеком” на телекомунікаційному ринку України у 2010-2011 рр.

Тип ринків	2010 р., %	2011 р., %
Ринок телекомунікацій	18	17
Місцевий телефонний зв'язок	75	75
Міжміський та міжнародний телефонний зв'язок	71	70
Комп'ютерний зв'язок	32	31
в т.ч. Інтернет	33	33

Доказом того, що “Укртелеком” є монополією є той факт, що воно проводить просторову цінову дискримінацію, часову цінову

дискримінацію на міжнародний телефонний зв'язок. Просторова цінова дискримінація проявляється у абонентській платі за 30 днів за послугу “Інтернет”, а часова – у платі за 1 хвилину розмови за міжнародний зв'язок. “Укртелеком” вбачає свою місію в тому, щоб бути лідером телекомунікацій України і забезпечувати потреби підприємств та громадян України в телекомунікаційних послугах високої якості; інтереси своїх акціонерів шляхом досягнення високих фінансових результатів; інтереси суспільства у створенні високорозвиненої інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури держави; доступність соціально значимих телекомунікаційних послуг для соціально вразливих верств населення [2].

Отже, ПАТ “Укртелеком” займає монопольне положення на ринку зв'язку

України. Воно зловживає своїм домінуючим становищем, завищуючи ціни на послуги зв'язку. Для удосконалення контролю та регулювання діяльності суб'єкта монополії необхідно створити оптимальні умови на ринках, які включають: прозорість діяльності, недискримінаційність на ринках, відокремленість монопольної діяльності, незалежність регулюючого органу, поєднання державного контролю і конкуренції на ринках). Одночасно такі умови повинні відповідати двом протилежним критеріям: забезпечувати обмеження свободи суб'єктів природних монополій та стимулювати їх розвиток.

Література:

1. Річний звіт Антимонопольного комітету України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://amc.gov.ua>
2. Річний звіт ПАТ “Укртелеком” за 2012 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://citto.zp.ukrtelecom.ua/media/library/richniy_zvit_2012. –
3. Закон України “Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності”
4. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник. 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2007.